

## ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ВИКЛАДАЧ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

<sup>1</sup>Вінницький національний технічний університет

### *Анотація*

*У статті розглянуто роль інноваційного підходу в системі вищої освіти. Визначено умови розвитку інновацій та охарактеризовано антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога. Виділено умови, які існують та сприяють розвитку інновацій у системі вищої освіти.*

**Ключові слова:** інновації; викладач; система вищої освіти; заклад вищої освіти; інноваційні підходи.

### *Abstract*

*The article reviews the innovative approach in the system of higher education. The conditions for the development of innovations are determined and anti-innovation barriers in the professional activity of a teacher are characterized. The conditions that exist and promote the development of innovations in the higher education system are highlighted.*

**Keywords:** innovations; teacher; higher education system; higher education institution; innovative approaches.

### Вступ

Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні спрямований на управління цілісним педагогічним процесом на науковій основі, розуміння всієї його складності, знання механізмів і закономірностей педагогічної взаємодії, які сприяють розвитку особистості, що є основним освітянським завданням. Діяльність кожного керівника, педагога освітнього закладу супроводжують інноваційні процеси, які дають їм змогу професійно розвиватися, реалізовувати свій творчий потенціал. Тенденція розвитку освітніх систем сьогодні направлена на їх оновлення та вдосконалення на засадах саме інноваційного підходу. Адже ключовий фактор успішності життєдіяльності людини, у наш час, визнається її здібностями до інноваційної діяльності та креативністю її мислення.

Проблему готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності та управління нею висвітлювали в дослідженнях вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: І. Бех, Л. Вашенко, Л. Даниленко, І. Дичківська, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Г. Костюк, В. Лазарева, М. Поташник, А. Пригожина, Г. Сухобська, Г. Селевко, В. Химинця, А. Хуторський.

Метою роботи є визначення ролі інноваційного підходу в освітньому процесі та у системі освіти, в цілому, умов його розвитку та причин, котрі гальмують формування, застосування та розвиток інноваційних підходів.

### Результати дослідження

Втілення в освітній процес основних засад інноваційного підходу в системі вищої освіти, безпосередньо у викладанні певного предмету, пов'язується з відмовою від предметної системи навчання, або її комбінації з проектною системою. Важливим компонентом інноваційного навчання є використання під час викладання певного предмету особистого досвіду (проблем та ситуацій суспільного життя).

Значну роль у підвищенні рівня впроваджуваності інноваційних підходів в освітній процес відіграє конкуренція між закладами вищої освіти (ЗВО), підлаштування під європейські норми і стандарти, гуманітаризація змісту освіти. Все це стає поштовхом до пошуку нових технологій, форм та методів організації освітнього процесу.

Рівень ефективності застосування того, чи іншого нововведення можна оцінити за такими критеріями:

- рівень новизни досвіду, а саме: абсолютний; локально-абсолютний; умовний; суб'єктивний;
- оптимальність, яка забезпечує досягнення позитивних результатів при найменших витратах часу фізичних та розумових здібностей;
- можливість творчого та креативного застосування інновацій у масовому досвіді закладів вищої освіти [1; 2].

Найважливішу роль під час впровадження інноваційних підходів у викладання предмету належить викладачу, зокрема його особистісним якостями, наявністю компетентних теоретичних знань і практичного досвіду, а закладу вищої освіти, інноваційний потенціал котрого стає вищим за рахунок

таких викладачів, необхідно застосовувати механізми щодо стимулювання викладачів до постійного професійного зростання і особистісного розвитку.

Інноваційна педагогічна діяльність – це оригінальний вид творчої діяльності викладача, котрий має на меті позитивно оновити систему освіти. Під інноваційною діяльністю ми розуміємо формування та використання нових особливих та креативних прийомів, цілісних педагогічних концепцій, котрі впливають на зміну традиційних поглядів на навчання і виховання студентів.

На рівень створення та використання інновацій викладачів впливають певні фактори, зокрема:

- соціально-психологічні (зв'язок інновації з власним досвідом і моральними цінностями викладача, особистісна готовність та мотивація викладача розпочати перетворення у викладацькій справі);
- матеріально-технічні (заробітна плата, рівень завантаження викладача та його особисте життя);
- можливість апробації інноваційних підходів [3].

У педагогічній професії виділяють чотири основних типологічних комплекси: комунікатор (схильний до надлишкової балакучості, до скорочення дистанції, звернення до студента, як до недосвідченої особи, прагнення порушити особисті теми тощо), організатор (надто активний, прагне навчити «жити правильно»), інтелігент (просвітитель, що занурений у себе та схильний до розмірковувань, мудрування) і предметник (намагаються включити елемент «науковості» у будь-які, навіть побутові ситуації, часто застосовують псевдонаукові способи поведінки та схильні оцінювати студентів через призму знань їхнього предмета). Також виділяють тип викладача-новатора, котрому притаманний високий рівень культурного та естетичного розвитку, оригінальність у проведенні занять освіченість, висока результативність, різнобічність інтересів та інтелектуальна здатність глибоко мислити [2; 4].

Студент в інноваційному педагогічному процесі – є суб'єктом освітньої системи, дослідником власної особистості та діяльності, котрий «навчається, щоб навчитись вчитися». Навчаючись у педагогів, котрі використовують інноваційні підходи, студент осягає та аналізує психологічні бар'єри, які виникають тоді, коли необхідно вийти за межі звичних способів мислення та вирішення завдань. Інноваційний викладач використовує у своїй практиці зі студентами колективні дискусії та рефлексивну інверсію, адже ситуаційні діалоги зменшують опір новому та закладають орієнтацію студентів на досягнення істини [4].

Однак, не дивлячись на ефективність впровадження інноваційних підходів в освітній процес, на засвоєння знань та формування аналітичного мислення студентів, науковці виділяють антиінноваційні бар'єри у професійній діяльності педагога:

- низька самооцінка викладача, невпевненість у власних здібностях, ідеях та страх невдачі;
- відсутність досвіду на професійному рівні у викладача та у закладі вищої освіти до запровадження інновацій;
- відсутність підтримки і мотивації з боку адміністрації (колективу), їхня надмірна критика та осудження ідей щодо реалізації нововведень;
- невизначеність форм та методів заохочення за успіхи в інноваційній діяльності;
- відсутність підходів до оцінки результатів використання інноваційних підходів у викладанні [5].

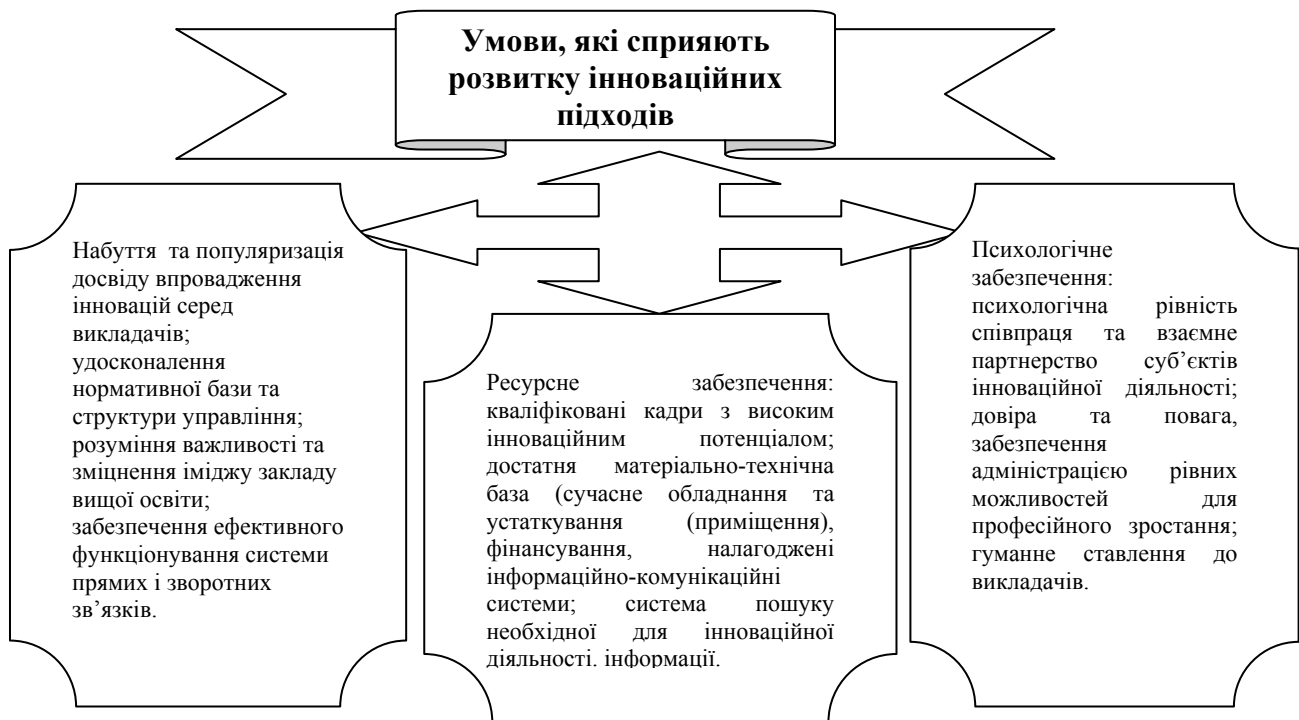
Задля активізації інноваційної діяльності викладачів, адміністрації закладу вищої освіти варто усунути перешкоди на шляху до формування інноваційної культури, це:

- 1) страх публічного висловлювання думок та ідей;
- 2) наявність ускладнень, які пов'язані з роботою за новими підходами;
- 3) переважно лояльне ставлення до авторитетів, котрі відмовляються розвиватися та необ'єктивно критикують оригінальні підходи.

Проаналізувавши діяльність викладача та врахувавши особливості інноваційного процесу, сутність управління інноваційною діяльністю викладача можна відобразити так:

- особистісно-мотивована переробка наявних освітніх проектів, їхня самостійна інтерпретація, виокремлення та класифікація проблемних педагогічних ситуацій, активний пошук інноваційної інформації, ознайомлення з нововведеннями;
- прогнозування труднощів, засобів досягнення цілей, результатів інноваційної діяльності; обговорення з колегами, адміністрацією шляхів впровадження нововведень;
- розробка концептуальної основи й етапів експериментальної роботи;
- реалізація інноваційних дій; впровадження нововведення в освітній процес;
- Здійснення контролю й корекції впровадження інновації; оцінка результатів впровадження, рефлексія самореалізації педагога [5].

Отже, ЗВО необхідно забезпечити певні умови задля розвитку інновацій, які можна сформулювати на основі аналізу наукових джерел [6; 7] (рис. 1).



**Рис. 1. Умови, які сприяють розвитку інноваційних підходів в системі вищої освіти**

Також до умов, котрі наразі діють та сприяють розвитку інновацій у системі вищої освіти, належить широке використання у вітчизняних закладах вищої освіти рейтингової системи контролю освітнього процесу та оцінки знань студентів. Ключова мета запровадження та використання рейтингової системи оцінювання знань студентів – це покращення якісних показників навчання шляхом підвищеної залученості студентів до навчальної діяльності, мотивація до самостійної роботи, визначення індивідуальних здібностей студентів, формування здорової конкуренції, котра б сприяла до прагнення у студента отримати найвищі місця у рейтинговому списку групи, спеціальності, факультету. Крім того, національне агенство з якості вищої освіти (НАЗЯВО) останні два роки значно покращило систему акредитування закладу залучивши до цього процесу, у кожен експертну групу, студента-експерта та акредитуючи ЗВО за десятьма критеріями, до яких належать:

- 1) проектування та цілі освітньої програми;
- 2) структура та зміст освітньої програми;
- 3) доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання;
- 4) навчання і викладання за освітньою програмою;
- 5) контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність;
- 6) людські ресурси;
- 7) освітнє середовище та матеріальні ресурси;
- 8) внутрішнє забезпечення якості освітньої програми;
- 9) прозорість та публічність;
- 10) навчання через дослідження.

Важливо відмітити, що найвищий результат (тобто рівень «А») оцінювання освітньої програми та освітньої діяльності за освітньою програмою, згідно зі шкалою оцінювання (рівень «F»; рівень «E»; рівень «B»; рівень «A»), отримує освітня програма та освітня діяльність за цією програмою, яка повністю відповідає визначеному критерію, у тому числі має інноваційний/взірцевий характер. Даний факт підкреслює важливість залучення інновацій в систему освіти [8].

### **Висновки**

Отже, особистість викладача – це комплексна система цінностей, мотивів і специфіки індивідуального спілкування та діяльності, це основа педагогічної майстерності на якій ґрунтується унікальність і оригінальність людини як фахівця. Гуманістичний підхід, фокусування на інноваційності освітнього процесу та готовність до нововведень ЗВО стимулює викладачів до стійкого професійного вдосконалення. Інноваційні риси особистості викладача основним чином забезпечують ефективне здійснення педагогічної діяльності в умовах інноваційного розвитку закладу вищої освіти та стимулюють студентів до кращого засвоєння інформації під час навчання та, у майбутньому, виконання професійних обов'язків в інноваційному середовищі.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки // Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 14-47.
2. Прокопенко І. Ф. Розвиток інноваційної педагогічної освіти як пріоритетний напрям модернізації національних систем підготовки освітанських кадрів у ХХІ ст. / І. Ф. Прокопенко // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. - № 1. - С. 48-55.
3. Пашенко М. Готовність майбутнього педагога до інноваційної діяльності / М. Пашенко, І. Красноштан // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. - 2012. - Вип. 4. - С. 281-287. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu\\_2012\\_4\\_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2012_4_38).
4. Бех І. Д. Готовність педагога до інноваційної діяльності / І. Д. Бех // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/109/2/03bidpnd.pdf> (05.10.09).
5. Ковальчук О.М. Управління інноваційною діяльністю – основа якісних змін в освіті / О. М. Ковальчук // Вісник Луганського нац-го ун-ту ім. Т.Шевченка. – 2012. – №22(257). – С.41-49.
6. Ковальська О. Управління розвитком інноваційної культури педагогів в ЗНЗ / О. Ковальська // Директор школи, ліцею, гімназії. - 2017. - № 1-2. - С. 143-148. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/dslg\\_2017\\_1-2\\_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/dslg_2017_1-2_26).
7. Гораш К. В. Інноваційні складові особистості сучасного педагога / К. В. Гораш // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – Вип. 10. – Част. 1. – С. 171 – 180.
8. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text>

**Діана Олександрівна Гладка** – аспірантка кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: [fm.mof14b.hladka@gmail.com](mailto:fm.mof14b.hladka@gmail.com)

**Хом'юк Ірина Володимирівна** – д. пед. н., професор, професор кафедри вищої математики, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: [vikiravvh@gmail.com](mailto:vikiravvh@gmail.com)

**Hladka Diana O.** - postgraduate, Department of finance and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: [fm.mof14b.hladka@gmail.com](mailto:fm.mof14b.hladka@gmail.com)

**Khomyuk Irina V.** – Doctor of Science (Ped.), Professor of Higher Mathematics Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: [vikiravvh@gmail.com](mailto:vikiravvh@gmail.com)

---

